

С. Я. Берсуцька,

кандидат економічних наук,

ORCID 0000-0002-1341-0100,

ПВНЗ «Донецький університет економіки та права», м. Бахмут

С. О. Колесников,

кандидат фізико-математичних наук,

ORCID 0000-0002-9538-8858,

Донбаська державна машинобудівна академія, м. Краматорськ

ПОТОЧНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Постановка проблеми. В сучасних умовах сільське господарство України є однією із найбільш пріоритетних галузей економіки. Аграрний сектор формує продовольчу та у визначених межах економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток технологічно пов'язаних галузей національної економіки та створює соціально-економічні умови сільського розвитку. Україна як потужний виробник багатьох видів агропродовольчої продукції впродовж багатьох років займає вагомі позиції в світовій структурі експорту сільськогосподарських та продовольчих товарів. Відтак, посилення інтеграційних процесів, у тому числі в рамках Угоди про асоціацію між Україною та країнами ЄС у світову економіку викликано не лише необхідністю подальшого розвитку та розширення присутності вітчизняних виробників агропродовольчої продукції на світових ринках, а й є сучасною ознакою прогресивних змін у сільському господарстві. Адже таким чином для вітчизняних агропромислових підприємств відкриваються як перспективи поступового освоєння ринків країн ЄС, так і підвищення рівня якості, безпечності, екологічних характеристик української продукції агропромислового комплексу, покращення стану продовольчої безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень. Дослідженню проблем формування і розвитку національного агропродовольчого ринку, окремих продуктивних ринків, визначенню ролі держави у їх ефективному функціонуванні в умовах реформування аграрного сектору України присвячено роботи вітчизняних вчених: В. Андрійчука, О. Березіна, В. Бойка, П. Гайдуцького, В. Гейця, С. Дусановського, С. Кваши, Ю. Коваленка, Т. Осташко, Б. Пасхавера, П. Саблука та інших. Основні напрями інтеграції України у світову економіку та вивчення наслідків інтеграційних процесів для вітчизняної агропродовольчої галузі розглядали у своїх працях такі вчені, як Н. Голомша [1], В. Збаразький [2], О. Петренко [3], В. Рутицька [4], І. Салькова, Л. Сем'янів, Ю. Ставська та інші. Разом з тим, процес євроінтеграції в Україні вимагає проведення подальшого дослідження теорії й методології інтеграції з урахуванням особливостей вітчизняного сільського господарства, окремих його галузей та законодавчих актів.

Метою статті є дослідження основних тенденцій розвитку агропродовольчого ринку у зовнішньоекономічній діяльності України та визначення імовірних переваг і ризиків для вітчизняного агропромислового комплексу в умовах європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні аграрний сектор є локомотивом розвитку національної економіки, більше 40% валютної виручки сьогодні потрапляє до країни в результаті діяльності аграрного сектору, Україна займає лідируючі позиції у світі як країна-експортер аграрної продукції [5].

Вступ України до СОТ та євроінтеграційні процеси відкривають для вітчизняних, зокрема, аграрних підприємств, нові ринки збуту, що є передумовою збільшення можливих експортних обсягів. Для кожної країни експорт – важливий чинник економічної системи. Від рівня експортного потенціалу країни значною мірою залежить її місце в системі світового господарства, вплив на загальносвітові процеси, що визначає не лише економічну, а й політичну вагомість країни, авторитет і місце держави в міжнародних відносинах [6, с.20].

На сучасному етапі розвитку національної економіки України актуальним є питання зміни векторів зовнішньої торгівлі в напрямі країн ЄС та країн Азії. З початком російської агресії були введені обмеження на імпорт українських товарів на територію РФ, скорочуються обсяги торгівлі з Білоруссю, Казахстаном та Вірменією. Ця ситуація вплинула на всю економіку України та спричинила зміну структури зовнішньої торгівлі в частині вугільної, металургійної, машинобудівної та хімічної галузей. Після підписання Угоди про асоціацію з ЄС Україна отримала нові можливості щодо експорту своєї сільськогосподарської продукції. Україна посідає лідируюче місце у світі за обсягами експорту зерна та входить у десятку найбільших експортерів сільськогосподарської продукції. Однак потенціал розвитку агропромислового комплексу України (АПК) не використовується повною мірою через недосконалість відносин на земельному ринку, недостатнє інвестиційне забезпечення, технологічне відставання і не-

прозору конкуренцію. Європейський ринок характеризується відносно високою купівельною спроможністю населення, але він ставить і високі вимоги до якості продукції. Система квотування суттєво обмежує присутність національних виробників на ринку країн ЄС, часто присутні і певні технічні бар'єри.

Український сільськогосподарський сектор є, з одного боку, самодостатньою галуззю народного господарства (він годує країну), а, з іншого боку, експорт сільгосппродукції є ключовим для економіки, одним з найважливіших джерел наповнення держбюджету, а також припливу валюти. Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» [7] на фінансування витрат Міністерства аграрної політики та продовольства України передбачені видатки в обсязі 14,1 млрд грн, з них на програми розвитку АПК – 6 311,0 млрд грн. Для порівняння в 2017 році було виділено 7,4 млрд грн на Міністерство, на напрямок АПК – 5,5 млрд грн, тобто в 2018 році виділено більше на 1 млрд гривень ніж у 2017 році. Основну частину коштів закладених в Держбюджет на підтримку АПК протягом 2018 року (4 млрд грн або 28,3% всіх ресурсів), спрямовано на підтримку тваринництва. На другому місці за обсягами фінансування – підтримка фермерства – на цей напрямок виділено 1 млрд грн (7,1% від загального обсягу). Для фермерів є ще одна окрема програма «Надання кредитів фермерським господарствам», на її реалізацію виділено витратити 43 млн грн, на програму «Фінансова підтримка сільгоспвиробників» закладено 945 млн грн (6,7% загального обсягу фінансування на 2018 рік) [7], інші програми мають значно менший бюджет.

За результатами 2018 року зовнішньоторговельний оборот продукцією АПК склав 24,3 млрд дол.,

з яких 18,8 млрд дол. припало на агроекспорт, що склало 39,8% в загальному експорті України. Сільгоспекспорт зберігає лідерство в товарній структурі експорту. У минулому році його обсяг був на 880 млн дол. більше, ніж в 2017 році. У 2018 році був перевищений рекорд 2012 року, коли експорт сільгосппродукції склав 18,2 млрд дол. Найбільші частки аграрного експорту сформували зернові культури – 38,4% від обсягу сільгоспекспорту, масла – 23,3% і насіння олійних культур – 10,2%. Зростання експорту в минулому році забезпечили в основному кукурудза, пшениця, ріпак, м'ясо і субпродукти птиці, олії, тютюн і вироби з нього, яйця і кондитерські вироби. Найбільшими імпортерами української сільгосппродукції в 2018 році були Індія, куди було експортовано продукції АПК на суму понад 1,8 млрд дол., Китай – 1,2 млрд дол., Нідерланди – 1,2 млрд дол., Іспанія – 1 млрд дол. і Єгипет – 0,9 млрд дол. [8]. За період травень 2018 року – квітень 2019 року, Україна увійшла в трійку найбільших експортерів сільськогосподарської продукції в Європейський Союз, продавши йому аграрної продукції на 6,3 млрд євро. Це на 14,2% більше в порівнянні з періодом з травня 2017 по квітень 2018 року. Згідно з даними звіту Європейської комісії, за підсумками травня 2019 року Україна експортувала сільськогосподарської продукції в країни ЄС на 519 млн євро, що на 173 млн євро більше, ніж в травні 2018 року. Це означає, що за обсягами зростання експорту аграрної продукції в країни ЄС в травні 2019 року Україна посіла перше місце в світі [8]. На рис. 1 представлена динаміка зовнішньої торгівлі України аграрною продукцією за 2009-2018 роки.

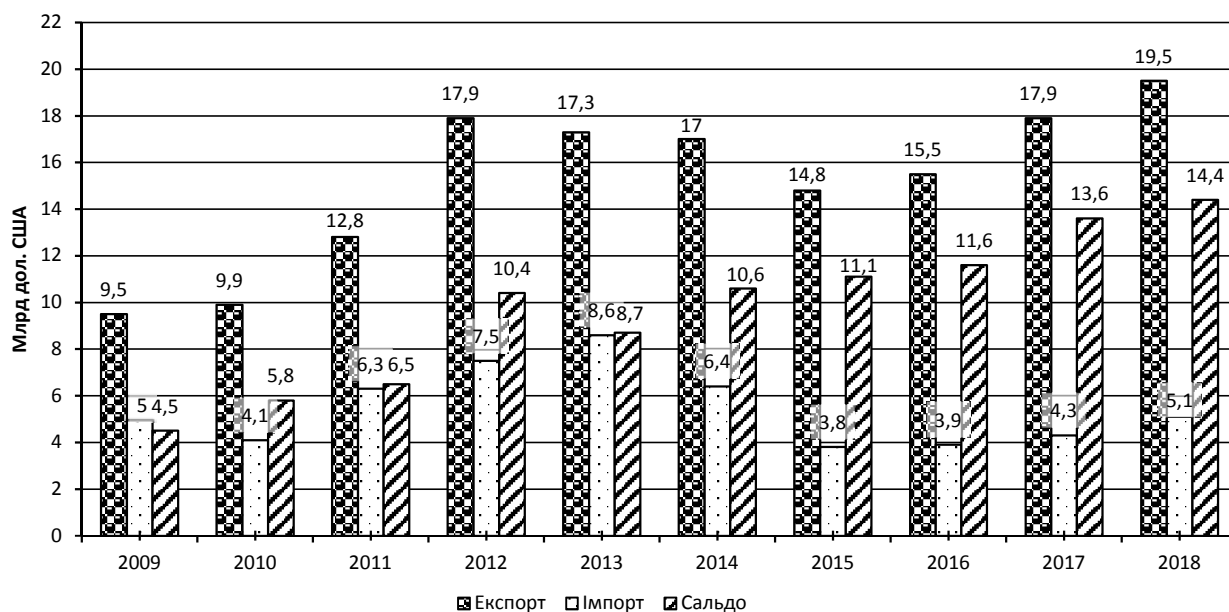

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі України аграрною продукцією за 2009-2018 роки (сформовано авторами на основі джерела [8])

Основним напрямом українського агробізнесу є рослинництво (близько 70% сільськогосподарської продукції). Найбільші обсяги в експорті продукції рослинного походження займають зернові культури (1188,2 млн дол.), насіння та плоди олійних (213,8 млн дол.), готові харчові продукти – залишки та відходи харчової промисловості (166,1 млн дол.), продукти переробки овочів (69,9 млн дол.), а також какао та продукти з нього (57,2 млн дол.). В обсягу продукції тваринного походження найбільша частка молока та молочних продуктів (98,3 млн дол.), м'яса та істівних продук-

тів (43,5 млн дол.) (рис. 2). Експорт продукції тваринництва за останні роки зріс на 20% [9]. Зазначимо, що основу аграрного сектору України становить сировина, зокрема продукція рослинного походження (кукурудза, пшениця, соя та ячмінь). У 2018 році українським виробникам вдалося зібрати близько 35 млн т кукурудзи за рахунок сприятливих умов виробництва. Це абсолютний рекорд за всю історію держави. Очікується, що у нинішньому сезоні експорт кукурудзи буде становити 27 млн т, що досить амбіційно, враховуючи сильну конкуренцію на міжнародному ринку (в першу чергу з боку США), а також українські логістичні перешкоди.

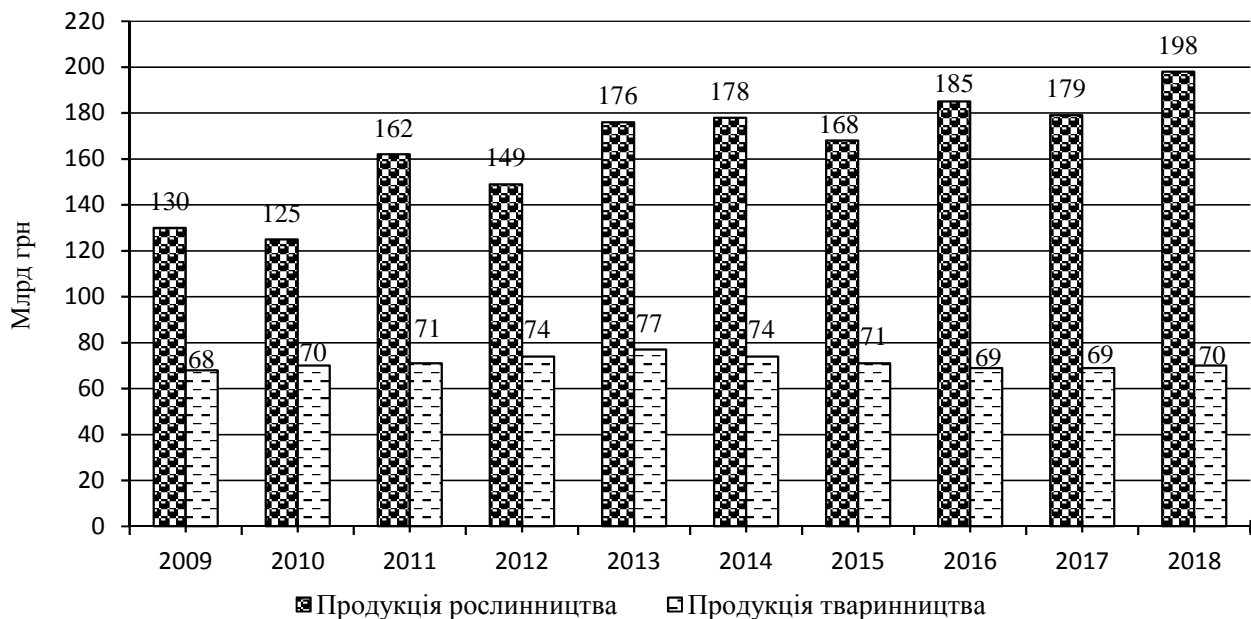

Рис. 2. Динаміка валової продукції сільського господарства України (в постійних цінах 2010 року), млрд грн (сформовано авторами на основі джерела [9])

Найбільше експортують вітчизняну кукурудзу країни Європейського Союзу. Другий за розміром імпортер – Китай. Слід також зазначити зростаючу роль країн Африки – вони вже експортують 8-10% обсягу вітчизняної кукурудзи. Вирощування кукурудзи зосереджено у Чернігівській, Сумській, Харківській, Дніпропетровській, Кіровоградській, Черкаській, Полтавській, Київській та Вінницькій областях. Саме в них склалися найкращі умови для отримання високих врожаїв, але землі під кукурудзу там уже освоєні. Подальше збільшення площ потребує розширення на південь, однак там не досить вологи. Виправити ситуацію міг би розвиток зрошення, що потребує додаткових витрат, тому без подальшого зростання цін на кукурудзу або державної підтримки це не вигідно. Отже, виникає необхідність ефективніше використовувати наявні площі.

Чинники формування міжнародної конкурентоспроможності аграрної продукції України дещо відрізняються для різних ринків і товарів з різних секторів сільського господарства. Якщо для розвинутих країн основними чинниками будуть якість,

екологічність і безпечність продукції, то для менш розвинутих азійських країн найбільш вагомою є кінцева ціна з урахуванням умов доставки. До країн ЄС можемо продавати тільки пшеницю найвищої якості, а до країн Азії та Африки – більше зерна другого сорту і фуражного зерна. Українська продукція тваринництва (за винятком птахівництва) програє за більшістю параметрів європейським, північноамериканським та австралійським конкурентам, натомість маємо сильні позиції у секторах олії, горіхів, меду, деяких видів овочів і фруктів.

Нові можливості перед економікою нашої країни відкрила зона вільної торгівлі (ЗВТ) із країнами ЄС. Із приходом ЗВТ Україна отримала торговельні преференції – безмитні тарифні квоти для 36 видів товарів (яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, вершки, йогурти, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, цигарки, етанол, яйця та альбуміни тощо). За чотирма видами встановлено додаткові обсяги. В свою чергу, Україна встановила тарифні квоти для трьох видів това-

рів (м'ясо свинини, м'ясо птиці й напівфабрикати з м'яса птиці, цукор) та передбачила додаткові обсяги ще для двох. За даними Державної служби статистики, у перший рік вільної торгівлі з ЄС український експорт до ЄС зріс на понад 3%, а товарообіг – на понад 6%. Але загалом торгівля агропродуктами не настільки жвава, як очікувалося. Безмитні квоти використовуються швидко, а загальні умови не надто привабливі й посилені для вітчизняних виробників [10].

Головна мета розвитку сільського господарства в умовах євроінтеграції полягає у створенні сучасного конкурентоспроможного агропромислового комплексу, який характеризувався би такими критеріями: ефективне застосування нових сільськогосподарських машин, матеріальних ресурсів та технологічних систем; випуск конкурентоспроможної продукції; здатність виробництва до широкого впровадження науково-технічних досягнень, домінування в агропромисловому комплексі наукоємних галузей; високий рівень розвитку інфраструктури аграрного ринку; раціональне використання земель, впровадження ресурсозберігаючих та відновлювальних технологій; високий рівень екологічної безпеки; досягнення ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств [1].

Вплив євроінтеграції загалом позитивний для України, хоча й не позбавлений певних «незручностей», особливо на початкових стадіях функціонування зони вільної торгівлі. Є великі перспективи тісної співпраці в аграрному секторі, однак свої позиції доведеться активно відстоювати. Євроінтеграція стимулюватиме модернізацію економіки України, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції. Як невід'ємна частина Європи Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку [11].

Основними зовнішньоекономічними аспектами зони вільної торгівлі з ЄС є: скасування мит при торгівлі товарами; домовленості про технічні бар'єри в торгівлі та інструменти торговельного захисту; гармонізація санітарних та фітосанітарних заходів; сприяння торгівлі та співробітництво в митній сфері; єдині з ЄС правила походження товарів; торгові відносини в енергетиці; торгівля послугами, заснування компаній, інвестиції, визнання, кваліфікації; конкурентна політика; права інтелектуальної власності та географічне позначення. Угода про асоціацію з ЄС передбачає зниження ставки мита для українських товарів та одностороннє скасування мит зі сторони ЄС на початковому етапі (рис. 3) [12].

Співпраця з ЄС є важливим пріоритетом зовнішньоекономічної політики України. Україна і ЄС проводять регулярні засідання з аграрних питань, які дають можливість обмінюватися корисною ін-

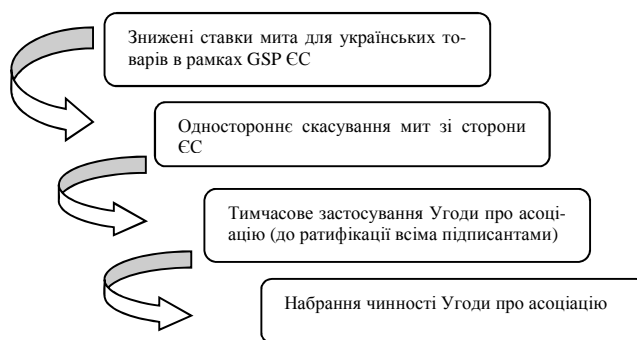

Рис. 3. Етапи впровадження зони вільної торгівлі з ЄС

(сформовано авторами на основі джерела [12])

формацією та розглядати досвід ЄС в аграрній сфері, питання щодо адаптації аграрного сектору України до вимог та умов ЄС. Усі сторони зацікавлені у партнерстві, що дасть змогу вести відкриту торгівлю у продовольчій сфері. Євросоюз надав Україні певні преференції щодо експорту деяких видів продукції, щоб компенсувати втрати через скорочення експорту до Росії. Україні надано додаткові квоти на безмитний експорт сільськогосподарської продукції до вже наявних у межах функціонування поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі Україна – ЄС. Преференції набули чинності у вересні 2017 року, діятимуть три роки та передбачають додаткові річні квоти з нульовим митним тарифом на: натуральний мед (2500 т), томатну пасту (3 тис. т), виноградний сік (500 т), овес (4 тис. т), пшеницю (65 тис. т), кукурудзу (625 тис. т), ячмінь (325 тис. т), деякі види круп (7800 т). За деякими позиціями квоти були скорочені (томати – на 2 тис. т, пшениця – на 35 тис. т, кукурудза – на 25 тис. т, ячмінь – на 25 тис. т). Хоча розміри цих квот могли б бути і вищими, але загалом у найближчі три роки українські аграрії можуть планувати свою роботу. Український уряд очікує, що завдяки новим квотам Україна зможе наростити обсяги торгівлі з ЄС додатково майже на 200 млн дол., що підтримає фінансовий ринок [8].

Незважаючи на ефективність агропромислового виробництва в Україні впродовж останніх років, світове лідерство галузі в експорті окремих видів сільськогосподарської продукції, існуючі земельні відносини через мораторій стримують розкриття невикористаного потенціалу аграрного сектору економіки та подальший успішний розвиток сільського господарства в умовах євроінтеграції та зростання конкурентоспроможності країн. Аналіз сучасних тенденцій формування порядку в аграрному секторі України показує, що гальмування розвитку земельної реформи заморозило взаємопов'язані синергетичні чинники розвитку аграрної сфери, через що сформувався специфічний уклад сільськогосподарської діяльності – від надзвичайно великих

виробників, які вбачають певні ризики в розвитку земельної реформи, до фермерів, особистих селянських господарств та інших дрібних виробників, для яких держава не створила умов саморозвитку. Така ситуація призвела до прогресування монополізму, пригнічення дрібного виробника, однобічного експортоорієнтованого агропромислового виробництва, спотворення конкурентного середовища. Поглиблюються соціальні проблеми на селі та занепад сільських територій. Крім того, поза увагою залишаються шокуючі проблеми щодо охорони земель та збереження родючості ґрунтів [13, с. 5].

До переваг існуючої моделі земельних відносин в Україні можна віднести зростаючі обсяги експорту зернових та стабільні надходження валютної виручки. В той же час до недоліків слід віднести такі: ринок оренди характеризується локальними монополіями; законодавство України сприяє перенасиченню сівозміни олійними культурами; нерівномірна соціальна інфраструктура; переважання сировинної структури АПК, що не генерує доданої вартості; перебування держави за межами земельного ринку, не одержуючи податків і зборів від операцій із землею та не маючи можливостей забезпечити розвиток сільських територій та стимулювання інвестицій.

Про шкоду дії мораторію з купівлі-продажу земель на соціальну сферу наголошує М. Мартинюк, який відмічає, що «скорочення населення України в основному пов'язане з його сільською частиною, зменшення якої за останні 16 років становить 2,9 млн осіб або 18,1%, що на 60% перевищує темпи скорочення населення міст» [14, с. 17]. Отже, на нашу думку, мораторій є не що інше, як гальмівний механізм розвитку малого і середнього підприємництва на селі, яке має стати драйвером економічної активності, зайнятості сільського населення та розвитку сільських територій. Блокування законодавством функціонування прозорого ринку землі не дає можливості виконувати йому основні функції, серед яких визначення реальної вартості земельних ділянок, стимулювання ефективного використання землі, забезпечення мобільності її використання як фактора виробництва, що пов'язано із зміною структури виробництва і можливістю альтернативного використання ресурсів.

Важливим фактором впливу на розвиток аграрного сектору економіки є забезпеченість фінансовими ресурсами (в тому числі кредитами банків). За різними оцінками в Україні частка банківського кредитування займає менше 20% обігових коштів аграрного сектору, в той час як у розвинутих країнах вона досягає 70%. Основними причинами низької активності залучення кредитних ресурсів у сільськогосподарське виробництво зі сторони позичальника є, перш за все, відсутність ліквідної застави в позичальників, а з позиції кредитора обмежена кількість кредитних програм для малого і середнього бізнесу, операційні ризики банків при співпраці з

підприємствами аграрної сфери. Тому стан фінансового забезпечення аграріїв характеризується низькою часткою прямих іноземних інвестицій в сільське, лісове та рибне господарство України (на рівні 1,2%); низькою часткою власного капіталу (43,6%) та вкрай низькою часткою наданих підприємствам АПК в загальній сумі кредитів в економіку (1,7%) [9]. Відсутність ринкового обігу сільськогосподарських земель звужує можливості залучати додаткові фінансові ресурси в аграрний сектор економіки. Лише ринок землі зможе поживити кредитування підприємств аграрного сектору економіки, а одним із можливих наслідків запровадження вільного обігу землі – є можливість давати землю під заставу. У широкому контексті для України вже стало визначальним визнання земельного капіталу як об'єкта земельного обігу, що змусить усіх ставитися до землі не тільки як до виробничого ресурсу, але і як до потужного фінансового чинника, який забезпечить функціонування в єдиному ринковому середовищі всіх факторів виробництва, включаючи земельні ресурси [13, с. 9].

Однією з найважливіших складових реформи аграрного сектору може стати дерегуляція, що покликана спростити ведення бізнесу для українських аграріїв, а також знизити адміністративний тиск на виробників сільськогосподарської продукції. Основною її метою має бути створення прийнятних адміністративно-економічних умов для розвитку агросектору. Так, на сьогодні можна виділити деякі законодавчі ініціативи з дерегуляції, які відносяться до євроінтеграції в сфері АПК. Зокрема три з них прийняті Верховною Радою і вже мають статус законів: "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення умов ведення бізнесу", "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень нотаріусів та особливості реєстрації похідних майнових прав на земельні ділянки сільськогосподарського призначення", "Про ліцензування видів господарської діяльності" [3, с. 41]. Також прийняті певні закони у сфері дерегуляції та харчової безпеки, а також один закон у сфері експортно-імпортової діяльності. Отже, на початковому етапі основний акцент реформування законодавства був зроблений на питаннях дерегуляції та приведення регуляторного середовища у відповідність з європейськими стандартами. Незважаючи на зародки реформування, національний агропромисловий сектор потребує ще ряду заходів щодо забезпечення невинного розвитку (рис. 4).

Вдало проведена дерегуляція дозволить знизити адміністративний та податковий тиск на агропромисловий сектор, спростити залучення інвестицій і стимулювати розвиток аграрного бізнесу. Також, що досить важливо, вона є ефективним інструментом боротьби з корупцією в галузі. Таким чином, якщо дерегуляція буде проведена у "кращих європейських традиціях", а не на розсуд українських чи-

новників, то це дозволить зробити дуже важливий крок – оптимізувати правила ведення бізнесу для аграріїв, створить для них нові можливості розвитку.

Ураховуючи всі переваги від інтеграції України до ЄС необхідно пам'ятати і про можливі загрози для розвитку вітчизняної агропродовольчої системи. Це, насамперед, збільшення на внутрішньому продовольчому ринку України конкуруючого імпорту. У першу чергу, очікується зростання обсягів імпорту окремих видів м'яса та харчових субпродуктів, молока й молочної продукції, деяких видів овочів і фруктів. У цьому контексті треба підкреслити, що в зобов'язаннях по імпортних тарифах на ряд видів агропродовольчої продукції, взятих на себе Україною та ЄС, спостерігається певна асиметрія. Наприклад, на м'ясо та харчові субпродукти ЄС за незначними винятками не скасовуватиме імпортні тарифи для України, а застосовуватиме тарифні квоти (які вона не зможе використати доти, доки не стандартизує свою продукцію відповідно до вимог ЄС). Що ж до яловичини, то Україна застосовуватиме переважно нульову ставку ввізного мита (хоча й з певним перехідним періодом), а щодо м'яса та

субпродуктів птиці – квотуватиме імпорт з країн ЄС лише частково. Аналогічною є також ситуація з молоком і молочною продукцією: зокрема, для молока та вершків, йогуртів, масла, частково яєць ЄС вводить тарифну квоту, а Україна – з деякими винятками нульовий тариф (з перехідним періодом). На помідори та огірки (свіжі або охолоджені), столовий виноград, яблука, груші Україна протягом 5 років повинна знизити мито з 10 до 5%, а ЄС застосовуватиме "вільну адвалерну" ставку мита, яка визначатиметься кон'юнктурою внутрішнього ринку ЄС і зможе як завгодно часто змінюватися, що приховуватиме в собі додаткові ризики для експортерів. Така сама ставка застосовуватиметься і до кабачків, артишоків, багатьох видів фруктів, тоді як Україна встановить на них нульовий тариф (з перехідним періодом). Асиметрія проявлятиметься також у взаємній торгівлі зерновими між Україною та ЄС. Так, Україна запроваджуватиме на зернові, більшість видів продукції борошномельно-круп'яної промисловості, крохмаль тощо нульове мито (з перехідним періодом), а ЄС передбачає значною мірою квотувати відповідний імпорт [16].

Рис. 4. Заходи щодо забезпечення розвитку АПК в умовах євроінтеграції (узагальнено авторами на основі джерела [4])

Висновки. Формування ефективного агропродовольчого ринку є складним і багатограним питанням, яке вимагає вивчення численних взаємопов'язаних проблем, оскільки сучасний агропродовольчий ринок має бути регульованим, інформаційним і соціально орієнтованим. Стратегічними напрямками розвитку зовнішньоекономічної орієнтації аграрного сектору України мають стати підвищення

якості продукції та нарощення експортного потенціалу за рахунок диверсифікації товарної пропозиції товарами із високою доданою вартістю, що потребує формування потужного мотиваційного механізму до виробництва саме такого роду товару. Прийняття в Україні норм та стандартів ЄС разом із безмитною торгівлею має привабити інвесторів, бажаючих упроваджувати найсучасніші технології в

агропромисловий сектор країни. Це допоможе перетворити економіку України на експортера аграрної продукції зі значною часткою доданої вартості, а експорт сировини залишиться у минулому.

Лише активне залучення інноваційних технологій здатне забезпечити стійке зростання надходжень від експорту аграрної продукції в економіку України. Для цього слід постійно розширювати ринки збуту своєї продукції, роблячи ставку не лише на країни ЄС, а й на співпрацю з африканськими та азійськими країнами, зокрема з Китаєм.

Література

1. **Голомша Н.Є.** Конкуренентоспроможність сільського господарства України: можливості та фактори зростання. *Інноваційна економіка*. 2010. № 4. С. 67-71.
2. **Збарзкий В.К., Горьовий В.П.** Державна підтримка сільського господарства. *Економіка АПК*. 2010. № 4. С. 74-80.
3. **Петренко О.** Євроінтеграція в сфері АПК: чи справляється ВРУ з законодавчими ініціативами. *Тваринництво України*. 2015. № 8. С. 40-42.
4. **Рутицька В.** П'ять справ на шляху до Європи. Інформаційне агентство "ЛІГАБізнесІнформ". URL: <http://www.liga.net/>.
5. **Глава Уряду – аграріям:** Агросектор є локомотивом розвитку економіки України. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України «Урядовий портал». URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250433700> (дата звернення 10.03.2018).
6. **Власенко А.** Експортний потенціал АПК України в умовах євроінтеграції. Фінансово-економічний розвиток України в умовах трансформаційних перетворень: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 6-7 квіт. 2017 р. (ЛТЕУ, м. Львів). Тернопіль: Крок, 2017. С. 19-21.
7. **The Verkhovna Rada of Ukraine, The Law of Ukraine " On the State Budget of Ukraine for 2018"**. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
8. **Державна служба статистики України.** URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
9. **Аграрний сектор України.** URL: <http://agroua.net>.
10. **Міністерство аграрної політики та продовольства.** URL: <http://www.minagro.gov.ua>.
11. **Центр досліджень соціальних комунікацій НБУ.** URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=583:silke-gospodarstvo&catid=8&Itemid=350.
12. **Salkova, I.Yu.** (2015), Rozvytok eksportnoi diial'nosti APK v umovakh zony vil'noi torhivli z YeS [The development of agribusiness exports in terms of a free trade zone with the EU], *Global and national economic problems*. URL: http://global_national.in.ua/archive/8_2015/52.pdf (Accessed 20 April 2016).
13. **Гадзало Я. М., Лузан Ю. Я.** Земельна реформа: проблеми перспективи розвитку аграрної реформи. *Економіка АПК*. 2017. № 1. С. 5 -14.
14. **Мартинюк М. П.** Ринок земель сільськогосподарського призначення в Україні: стан та перспективи запровадження. *Економіка АПК*. 2017. № 3. С. 15 -21.
15. **Костюк Т.О.** Соціально-екологічна складова економічної безпеки сільського господарства. *Економічний вісник Донбасу*. 2017. № 3 (49). С. 63-69.
16. **Шубравська О.В., Прокопенко К.О.** Інтеграційні перспективи України: переваги і ризики для аграрного сектору. *Економіка України*. 2014. № 1. С. 63-73.

References

1. Holomsha N.Ye. (2010). Konkurentospromozhnist silskoho hospodarstva Ukrainy: mozhlyvosti ta faktory zrostantia [Competitiveness of Ukrainian agriculture: opportunities and growth factors]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, 4, pp. 67-71 [in Ukrainian].
2. Zbarazkyi V.K., Horovyi V.P. (2010). Derzhavna pidtrymka silskoho hospodarstva [State support for agriculture]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, 4, pp. 74-80 [in Ukrainian].
3. Petrenko O. (2015). Yevrointehratsiia v sferi APK: chy spravliaietsia VRU z zakonodavchymy initsiatyvamy [Eurointegration in the field of agroindustrial complex: whether the VRU copes with legislative initiatives]. *Tvarynystvo Ukrainy – Livestock of Ukraine*, 8, pp. 40-42 [in Ukrainian].
4. Rutyska V. Piat sprav na shliakhu do Yevropy [Five cases on the way to Europe]. *LIGABusinessInform*. (n.d.). Retrieved from <http://www.liga.net/> [in Ukrainian].
5. Hlava Uriadu – ahraryiam: Ahrosetor ye lokomotyvom rozvytku ekonomiky Ukrainy [Head of Government - Agrarians: The agro-sector is the engine of development of the Ukrainian economy]. *Uriadovyi portal – Government Portal. kmu.gov.ua*. Retrieved from <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/250433700> [in Ukrainian].
6. Vlasenko A. (2017). Eksportnyi potensial APK Ukrainy v umovakh yevrointehratsii [Export potential of agroindustrial complex of Ukraine in the conditions of European integration]. *Finansovo-ekonomichnyi rozvytok Ukrainy v umovakh transformatsiinykh peretvoren – Financial and economic development of Ukraine in the conditions of transformational transformations: Proceedings of the All-Ukrainian Scientific and Practical Conference*. (pp. 19–21). Ternopil, Krok [in Ukrainian].
7. The Verkhovna Rada of Ukraine, The Law of Ukraine " On the State Budget of Ukraine for 2018". Retrieved from <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
8. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [State Statistics Service of Ukraine]. (n.d.). *ukrstat.gov.ua*. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua/> [in Ukrainian].
9. Ahraryniy sektor Ukrainy [Agrarian sector of Ukraine]. (n.d.). *agroua.net*. Retrieved from <http://agroua.net> [in Ukrainian].
10. Ministerstvo ahrarynoi polityky ta prodovolstva [Ministry of Agrarian Policy and Food]. (n.d.). *minagro.gov.ua*. Retrieved from <http://www.minagro.gov.ua> [in Ukrainian].
11. Tsentri doslidzhen sotsialnykh komunikatsii NBU [NBU Social Communications Research Center]. (n.d.). *nbuviap.gov.ua*. Retrieved from http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=583:silke-gospodarstvo&catid=8&Itemid=350 [in Ukrainian].
12. Salkova, I.Yu. (2015), Rozvytok eksportnoi diial'nosti APK v umovakh zony vil'noi torhivli z YeS [The development of agribusiness exports in terms of a free trade zone with the EU], *Global and national economic problems*. Retrieved from http://global_national.in.ua/archive/8_2015/52.pdf [in Ukrainian].
13. Ghadzalo Ja. M., Luzan Ju. Ja. (2017). Zemel'na reforma: problemy perspektyvy rozvytku aghrarynoi

reformy [Land reform: problems of prospects for the development of agrarian reform]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, 1, pp. 5-14 [in Ukrainian].

14. Martynjuk M. P. (2017). Rynok zemelj silskogospodarskogo pryznachennja v Ukraïni: stan ta perspektyvy zaprovadzhennja [Agricultural Land Market in Ukraine: Status and Prospects of Introduction]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, 3, pp. 15-21 [in Ukrainian].

15. Kostjuk T.O. (2017). Socialjno-ekologichna skladova ekonomichnoji bezpeky siljskogho gospodarstva [The socio-ecological component of the economic security of agriculture]. *Ekonomichniy visnyk Donbasu – Economic Herald of the Donbas*, 3 (49), pp. 63–69 [in Ukrainian].

16. Shubravskja O.V., Prokopenko K.O. (2014). Integracijni perspektyvy Ukraïny: perevahy i ryzyky dlja aghrarnogho sektoru [Ukraine's integration prospects: benefits and risks for the agricultural sector]. *Ekonomika Ukraïny – Economy of Ukraine*, 1, pp. 63 -73 [in Ukrainian].

Берсуцька С. Я., Колесников С. О. Поточний стан та перспективи розвитку агропромислового сектору України в контексті євроінтеграції

У статті здійснено аналіз окремих показників зовнішньої торгівлі України продукцією сільського господарства. Окреслено перспективи і можливості для вітчизняного агропромислового сектору, які виникатимуть внаслідок підписання Угоди про асоціацію між Україною та країнами Європейського Союзу, а також створення в рамках цієї Угоди зони вільної торгівлі. Узагальнено оцінку рівня конкурентоспроможності продукції аграрного сектору. Охарактеризовано критерії, яким має відповідати агропромисловий комплекс в умовах євроінтеграції. Наведено необхідні напрями для створення сучасного конкурентоспроможного агропромислового комплексу. Визначено завдання, що мають вирішити органи державної влади для розвитку сільського господарства. Запропоновано заходи щодо забезпечення розвитку АПК в умовах євроінтеграції.

Ключові слова: агропромисловий сектор, сільське господарство, зона вільної торгівлі, євроінтеграція, аграрна політика, зовнішня торгівля, експорт, імпорт, конкурентоспроможність.

Берсуцкая С. Я., Колесников С. А. Текущее состояние и перспективы развития агропромышленного сектора Украины в контексте евроинтеграции

В статье осуществлен анализ отдельных показателей внешней торговли Украины продукцией сельского хозяйства. Очерчены перспективы и возможности для отечественного агропромышленного сектора, которые будут возникать вследствие подписания Соглашения об ассоциации между Украиной и странами Европейского Союза, а также создание в рамках настоящего соглашения зоны свободной торговли. Обобщена оценка уровня конкурентоспособности продукции аграрного сектора. Охарактеризованы критерии, которым должен соответствовать агропромышленный комплекс в условиях евроинтеграции. Приведены необходимые направления для создания современного конкурентоспособного агропромышленного комплекса. Определены задачи, которые должны решить органы государственной власти для развития сельского хозяйства. Предложены мероприятия по обеспечению развития АПК в условиях евроинтеграции.

Ключевые слова: агропромышленный сектор, сельское хозяйство, зона свободной торговли, евроинтеграция, аграрная политика, внешняя торговля, экспорт, импорт, конкурентоспособность.

Bersutska S., Kolesnikov S. The current state and prospects of development of Ukraine's agro-industrial sector in the context of European integration

The article analyzes the individual indicators of Ukraine's foreign trade in agricultural products. The prospects and opportunities for the domestic agro-industrial sector that will arise as a result of the signing of the Association Agreement between Ukraine and the countries of the European Union, as well as the creation of a free trade zone within this Agreement, are outlined. The assessment of the level of competitiveness of agricultural products is generalized. The criteria to be met by the agro-industrial complex in the context of European integration are characterized. Necessary directions for creation of modern competitive agro-industrial complex are given. The tasks to be solved by the state authorities for the development of agriculture are determined. Measures are proposed to ensure the development of agroindustrial complex in the conditions of European integration.

Keywords: agro-industrial sector, agriculture, free trade area, eurointegration, agrarian policy, foreign trade, exports, imports, competitiveness.

Стаття надійшла до редакції 03.09.2019

Прийнято до друку 10.09.2019